

O`zbekiston Respublikasi Oliy va O`rta Maxsus Ta'lim Vazirligi

**Al- Xorazmiy nomli
Urganch Davlat Universiteti
Iqtisodiyot fakulteti
302 – turizm guruh tolibi
Rajabboyev To'lqinning
Turizm infratuzilmasi
fanidan**

MUSTAQIL ISHI

**MAVZU: TURIZMDA SAYR - TOMOSHALAR VA KO'NGIL
YOZISH INFRATUZILMASI**

Topshirdi: Rajabboyev To'lqin

Qabul qildi: Xodjaniyazov Elbek

Urganch 2015

TURIZMDA SAYR - TOMOSHALAR VA KO'NGIL YOZISH INFRATUZILMASI

Reja:

1. Turizmda sayr - tomoshalar va ko'ngil yozish tushunchasi
2. Sayr - tomoshalar va ko'ngil yozish korxonalari turlari
3. Teatr binolari, klublar, diskotekalar
4. Xulosa
5. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Turizmda sayr - tomoshalar va ko'ngil yozish tushunchasi.

Turistlarning sayr-tomosha industriyasi o'z oldiga ko'ngil ochishlar uchunsharoit yaratish, ya'ni ko'ngil ochish natijalari xuddi shunday holatlar mavjudligiga bog'liq maqsadlarni qo'yadi. Sayr-tomosha qilar ekan kishi (yoki odamlar guruhi) o'zining ma'naviy ehtiyojlarini qondiradi, o'z shaxsiyatigabaho beradi, turli xil ijtimoiy tizimlar ko'lamida o'z-o'zini, rolini tahlil qiladi. Sayyor-tomosha jarayonlari ham tabiiy, ham sun'iy yaratidigan vaziyatda amalga oshiriladi. Ruhshunoslar sayr-tomoshani insonning ma'naviy dunyosiga ta'sir mexanizmini quyidagi tarzda tushuntirishadi. Sayyor-tomoshaga tug'ma ehtiyojinsonda jismoniy harakatni uyg'otadi. Inson sayr tomosha orqali ehtiyojini qondirish, ya'ni uni «iste'mol» qilishga undaydi. Ehtiyoj dinamikasihissiyotlarning almashinishi bilan kechadi. Inson sayr-tomosha turlarini izlaydi. U sog'inch, zerikish, bezovtalikni his etadi. Sayyor-tomosha qiladigan narsani uchratganda esa uni quvonch hislari chulg'ab oladi. Ko'ngildagidek sayyor-tomosha hotirjam bo'lish hissiga mos keladi. Shuni ta'kidlash joizki hissiyotlar olami hali yetarlicha o'rganilmagan. Ammo sayr-tomoshaning juda ko'p funksiyalari inson ruhiyati, uning harakatchanligi hissiyotlariga ta'sir etishi hisoblangan. Masalan, sayyor-tomoshaning ommaviy ko'ngil ochish turlaridan biri **o'yinlarga** e'tiborni qaratamiz. O'yinlar qadimgi Misrda ma'lum va mashhur bo'lgan. O'yinlar ko'ngil yozish, muloqat va dam olish vositasi hisoblanadi. O'yinda inson zavq oladi, charchagan asablarini tinchlantiradi va hordiq chiqaradi. Go'dak hali bolalar o'yinlaridayoq, olamni bila boshlaydi, xayotiy tajriba orttira boradi, bu keyinchalik unda real hayotiylikni takomillashtiradi. O'yinlar tarbiya, o'qitish, insonda olamni his etishni shakllantirish vositasidir. O'yin muloqat vositasi sifatida ayniqsa bebahodir. O'yinlar ichida shubhasiz sport o'yinlaridan alohida ahamiyat kasb etadi va amalda undan foyda ko'proq.

Hozirgi hayot shiddatli kechayotgani, ruhiy, asabiy-iztiroblar girdobida odamlarning hissiy muvozanatiga salbiy ta'sir etayotgani bilan harakatlanadi.

Shuni ta'kidlash kerakki, asrimizda asab tizimi kasalliklari gipodinamiya havfi borgan sari oshmoqda. Insonda asab tarangligining oldini olish, ortiqcha energiya zo'riqishidan xolos etish sayr-tomosha - ko'ngil ochishning boshqa faoliyatlarida ham keng foydalanishni taqozo etadi. Kundalik hayot charchoqlaridan holi bo'lish, insonni nafas rostdlashini ta'minlash sayr-tomosha industriyasining muhim qimmatli yo'nalishlaridan hisoblanadi. Ommaviy va individual tartibdagi sayr-tomoshalarni farqlash maqsadga muvofiq. Sayr-tomosha, ko'ngilxushlik maxsus tashkil etilishi yoki stixiyali ravishda paydo bo'lishi mumkin. Taklif etilayotgan sayr-tomosha doirasida, uning progressivligini tahlil qilish ma'quldir. Sayr-tomosha ro'yxatini tuzishdan turli ko'ngilxushlik ahamiyatini taqqoslashga o'tish kerak, so'ngra alohida sayr-tomoshalar shaxs rivojlanishiga qo'shadigan hissasiga qarab, baholanadi.

Sayr-tomosha jarayoni asosiy xususiyatlariga quyidagilar kiradi: sayr-tomosha turini inson ixtiyoriy tanlaydi; sayr-tomosha turlari ro'yxati

chegaranmagan; sayr-tomoshani iste'mol qilishga shaxsni oldindan tayyorlanligi; boshqa mashg'ulotlar bilan sayr-tomoshani, ko'ngilxushlikni aralashmasligi (misol uchun, dam olish va ko'ngil yozish, sport va ko'ngil ochish va o'qitish va boshq.); sayr-tomosha iste'molining davriyligi (inson hayoti sikli, yillik, haftalik, sutkalik faoliyatiga maqbullashtirilgan).

2. Sayr - tomoshalar va ko'ngil yozish korxonalari turlari

Sayr-tomosha, ko'ngil ochish industriyasifaoliyatigatalab, korxonafaoliyatixususiyatlarivako'lamibo'shvaktdanfoydalanishshaklivakattaligiga bog'liq. Insonni aniq ko'ngil ochish turini tanlashiga juda ko'p omillar ta'sir qiladi.Ularga aholining umumiy vaqt byudjetidagi bo'sh vaqti ulushi, ijtimoiy-guruhlar, demografik o'sish, inson xulq-atvori, uning turmush tarzi, sayr-tomosha industriyasi taraqqiyot darajasi kabilar kiradi.

Sayr-tomosha, ko'ngilxushlik va hordiq olish muhitini shakllantirish omillari ichida eng muhimi aholining daromadlari hisoblanadi. Sayr-tomosha industriyasi mahsulotlarini iste'mol qilish konuniyatlari insonning oldingi hayot tarzi bilan taqqoslangan holda o'rganilishi zarur. Sayr-tomosha sohasida tarkib topgan tendensiyalar dam olishning uzoq evolyutsiyasi, milliy an'analar, jins rollari, yosh va diniy farqlari mahsuldir.

Bir qator mamlakatlarda ko'ngil ochish komplekslari taraqqiyoti tez, qisqa muddatda o'zini qoplaydigan qulay mablag' qo'yish sohasiga aylangan.Ammo statistik amaliyotda ko'ngil ochish bilan band odamlar faoliyati sohasini ajratish mezonlari yo'q.Bu hol, eng avvalo, zarur turlar klassifikatsiyasi yetarli emasligidadir.Shuni ta'kidlash kerakki, sayr-tomosha, ko'ngil ochishga xizmat qilishga bel bog'lagan korxonalar favqulodda xilma-xil.Tegishli xo'jalik sohasida ishlab chiqarishga mo'ljallangan juda ko'p sohalar tashkil etilgach bir qator hollarda asosiy bo'lmagan, yordamchi yoki duch kelgan faoliyat bilan shug'ullanadi.

Sayr-tomosha korxonalariga (tashkilotlar, muassasalar) vaholanki, isonni ko'ngil ochishi bilan bog'liq ehtiyojlarini qondirish faoliyati kiradi. Bunday birlik bo'lib, faoliyat harakteri ko'ngil ochishda yorqin aks etgan korxonalar - sirkalar, zooparklar, attraksionlar, o'yinlar maydonchasi, dam olish istirohat bog'lari, ko'chma shaharchalar va h.k.lar hisoblanadi. Turli tomoshabop korxonalar-statsionar va ko'chma teatrlar, kinoteatrlar izostudiyalar, konsert zallari (saroylari) va jamoalari (filarmoniyalar, orkestrlar, ansambllar, myuzik-xollar, televideniya va radio eshittirishlar musiqa va badiiy jamoalari) shuningdek ko'ngil ochishni ta'minlovchi boshqa xizmatlar xilma-xildir. Jismoniy madaniyat bilan shug'llanish (sun'iy suv havzalari, kotoklar, sport zallarida, klublarda, monejlarda), shuningdek tomoshabop sport korxonalariga tashrif ham ko'ngil ochishga xos.Madaniy qadriyatlarga xos tanishuvlar (kutubxonalar, muzeylar, ko'rgazmalar, har xil klub muassasalari) ham ko'ngil ochish turlari sirasiga kiradi.

3. Teatr binolari, klublar, diskotekalar.

Sayr-tomosha industriyasi sezilarli mehnat, moliya, material resurslarini jalb etgan holda, iqtisodiy tizimning asoslangan bo'g'ini sifatida mustaqil ishlashi bilan maydonga chiqadi. Bu borada sayr-tomosha industriyasi spesifik texnologiyalari, boshqaruv tizimlari, faoliyat natijalari, xodimlar mehnatini tashkil etishi bilan harakterlanadi. Teatrdaidek umumiy sharoit teatr binosida zarur uskunalar, aktyorlar va xizmat ko'rsatuvchilarga qulaylik yaratish bilan amalga oshiriladi.

Teatr binosi ikki kompozitsion qismdan iborat: tomoshabinlar va namoyish etish.

Tomoshabinlar qismi vestibul, gardierab, foye (hordiq jihozlari bilan), bufetlar, hojatkxona va chekish binolaridan iborat. Bu guruhlarining funksional xususiyatlari shundan iboratki, qisqa vaqt oralig'ida tomoshabinlar uchun katta hajmda (spektakl boshlanishi va tugagandan keyin, antrakt chog'ida) xizmat ko'rsatadi. Ayrim teatrlarda tamoshabinlar qismida boshqa (muzey, doimiy ko'rgazmalar uchun) binolar ham bor.

Namoyish kompleksiga zal, sahna, shuningdek sahna jihozlari binolari kiradi. Ya'ni sahnaga chiqish kutilayotgan joy, repetitsiya binolari, ombor, sahnaga xizmat ko'rsatish binolari, artistlar hojatkxonasi shular jumlasidandir. Shuningdek almashtiriladigan va yumshoq dekoratsiyalar, poyafzallar, kostyumlar, pariklar tayyorlanadigan ustaxona mavjud.

Teatr kengliklarini tashkil etish turlicha. Tomashabinlar sahna maydonining uch tomonida joylashishlari yoki sahnani to'liq qurshab olishlari mumkin. Jahon tajribasida partol (chuqurlikda) sahna keng tarqalgan. Bunga sahnaning noana'naviy-halqali, uch tomonlama, markaziy, disper tiplari misol bo'la oladi. Sahnaning turli xil oraliq tiplari variantlari ham mavjud. Teatr kengligini muvaffaqiyatli tashkil kilish dekoratsiyalardan unumli foydalanish, spektaklni tomoshabinlar tomonidan kutib olinishini kuchaytirish imkonini beradi.

Musiqiy, musiqali - dramatik, dramatik spektakllarni sahnalashtirish sahnaga o'zlariga xos spesifik talablarni qo'yadi, zalga, zalning akustik xususiyatiga qarab ish ko'riladi. Musiqali spektakllar uchun katta sahna, katta sahna binolari talab etiladi. Musiqiy teatrlar sig'imi 1200-1300 o'ringa yetadi. Zal akustikasi qo'shimcha ovozi, musiqa asboblari tovushiga jarangdor aks-sado berishga mo'ljallanadi. Dramatik spektakllar ko'rsatadigan teatr zallariga o'rtacha 600-1200 tomoshabin sig'imi mo'ljallangan. Teatr harakatlari aylanib turadigan sahna uskunolari, so'zlashuv nutqini yaxshi eshitilishini taminlovchi akustikaga, kichik sahnalarga orkestr, binosiga mo'ljallangan talablar qo'yadi. Ko'pchilik teatr binolarida teatr tomoshasi turli bo'lishi mumkin.

Odatda teatrlarda o'yin maydoni hajmi chuqurligi bo'yicha 10 m, eni bo'yicha 14 m. dan oshmaydi. Balet spektakllarida o'yin maydoni hajmi 12x12 m. ni tashkil

qiladi. Spektaklning qanday qabul qilinishi tomosha zalining shakli, kengligi, o'yin maydoni hajmiga bog'liq. O'yin maydoni eni, yon kengligi, ayrim yordamchi apparaturlar uchun joy va aktyorlar to'planishi sahna kengligini hosil qiladi. Sahna chuqurligi odatda portol kengligidan 1,5-2 marta ziyodroq bo'ladi. Asosiy sahnadan tashqari, yon sahnalar, tryum, sahna binosi (arersahna) ko'zda tutiladi. Ularning hammasi asosiy sahnaga xizmat ko'rsatish vazifasini bajaradi. Sahna balandligi gumbazlari bilan chegaralanadi. Orkestr binosi sahna oldida joylashadi.

Sahna jihozlari turli-tuman, ko'p hollarda juda noyob. Sahna yuqorigi uskunalari sahna ko'targichi, pardalar, gorizont, uchish qurilmasi mexanizmlari manzaralardan iborat. Sahna maydoni sahna doirasi, sahnani aylantiruvchi kulis mashina, to'siqlar, lyuklar, furkalar, transporterlar, ko'tarish-tushirish qurilmalari va boshqalar bilan jihozlangap.

Tomoshabin uchun ko'rinish, sahnada bo'layotgan voqealarning yaxshi eshitilishi, zal ichkarisi va shinamligi muhim kasb etadi.

Ko'rish parametrlari sahnadan uzaklikka bog'liq. Tomoshabin aktyor mimikasini ko'rishi zarur, bu esa shartli ko'rinish ixchamligi 27 m. dan ko'proq (dramatik spektakllarda) 30 m. (opera, balet spektakllarida) bo'lishni talab etadi. Buning oqibatida ushbu parametrga rioya etish teatr sig'imini aicha cheklab qo'yadi. Yana ikki shart tomosha zali shakliga ta'sir qiladi. *Birinchidan*, tomoshabin nigohi nuri oldinda o'tirgan tomoshabin bosh uzra bemalol sahna tomon yo'nalishi ta'minlanishi zarur. Ikkinchidan, tomoshabin holati hayolan zal o'qi bo'ylab (tik va yopiq tekislikda) joylashmog'i kerak. Gumbazli teatrdagi tomoshabin nigohi og'ish burchagi 260° (gorizontal bo'yicha) va 300° (vertikal bo'yicha) bo'lishi talab qilinadi.

Sahnada bo'layotgan voqealarning ko'rinishi bo'yicha joyning bir tekisda emasligi, amfiteatrlar uchun ma'lum yetishmovchilik hisoblanadi va qulay sharoitda atigi 600 kishi bo'lishi mumkin. Italiyada XVII asr boshlarida tijoriy teatr faoliyati sifatida amfiteatrqa qarama-qarshi ko'p qavatli (ko'p yarusli) zal paydo bo'ladi. Bunday zal tarixt (plani) har xil bo'lishi mumkin: doira, oval shaklida va h.k. Ko'p yarusli-zalga misol qilib «La-Skala» teatri (Italiya, Millan) ni olish mumkin. Uning sig'imi 3500 o'rin. Ko'p yarusli zallar ajoyib akustik xususiyatga ega. Ammo ular uchun ham shinam shakldagi yuqori kavatlarida tomoshabinlar uchun noqulayliklar mavjud. Zal yechimi yana bir varianti - parter yoki amfiteatrqa ko'shimcha sifatida balkonlarning mavjuligidir.

Teatr zali akustik xususiyatlariga baho berish uchun vaqtning tovush tebranishi ko'rsatgichlaridan foydalaniladi. Tovush tebranishi vaqti erta va kech tovush to'lqinlari o'rtasidagi energiya nisbatiga ko'ra aniqlanadi. Tovush tarqalishi mo'tadil vaqti 2 s. hisoblanadi (simfonik tovushlar), 1 s (nutq). Tovush tarqalishi vaqtiga ta'sir etuvchi omillar bino kattaligi hajmi, aks-sado qaytaruvchi maydon,

yuqori chastotalarda havoda tovushning so'nishi darajasi, tovush yutish koeffitsiyenti hisoblanadi.

Misol sifatida «Metropolitan opera» (AQSH, Nyu-York) binosiga e'tiborni qaratamiz.«Metropolitan opera» eski binosi faqat kuchli ovozi bilap taasurot qoldiradi. Loyihachi yangi binoda o'rinlarning sonini ko'paytirish va qulayligini ta'minlash topshirig'ini oldi. Yangi bino qurilishi 1966 yilda tugallandi. Bino hajmi 30500 m, bino umumiy maydoni - 1220 kv. metrni tashkil etdi. Zalda 3800 o'rin mavjud, orkestr chuqurligi maydoni 105 kv. metr. Eshitilish loyihasi 1:10 modelida, keyin tayyor zalda tekshirib ko'rildi.Mutaxassislar fikricha, opera teatri ajoyib akustikasi sahna gumbazi, yoyilgan shift shakli, balkon yuzalari holati uyg'unlikda muvaffaqiyatli ishlab chiqilgani bilan bog'liq. Yon va orqa devorlar yog'och panellar bilan qoplangan, shift suvalgan.

Tomosha zali tipi (qavatli, amfiteatrli), o'rindiqlar joylashishi, yo'laklar tomoshabinlar va aktyorlarni aloqada bo'lishiga buysundirilgan, ko'rinish va eshitilish ta'minlangan, shuningdek yong'inga qarshi himoya talablariga rioya etilgan.

Teatr binolari taraqqiyoti asosiy yo'nalishlari eng avvalo, zal va sahnaning o'zaro shaklini uyg'un holda kengaytirishni qamrab oladi. Harakatlar tomosha zaliga «singib» borganda, tomoshabin harakatlar ishtirokchisiga aylanadi. Zamonaviy spektakllar harakatlari dinamik, jonr va sahna yechimlari bo'yicha rang-barang, orkestr chuqurligi va yon sahna, ananaviy sahna modernizatsiyasi, uni jihozlashning usullari o'zgarganligi bilan bir-biriga mos uyg'unlashib ketgan.

Teatr zallari sun'iy yoritish vositalariga ega.Ularga yong'in xavfsizligi bo'yicha yuksak talablar qo'yiladi.Zallarda havo almashinishini ta'minlovchi ventilyatsiya uskunalari, havoni mo'tadillovchi konditsioner tizimlar o'rnatiladi.Tomosha zalida ular havo haroratini yozda - 23 - 25 S, qishda - 19-21° S darajada bo'lishini ta'minlaydilar.Standart havo muhiti spektakl boshlanguncha ta'minlanishi va butun spektakl davomida me'yorida saqlab turilishi kerak.

Zalni yuvish, yig'ishtirish har kuni bajariladi, agar kun davomida bir necha spektakllar namoyish etilsa, har bir tomoshadan keyin albatta yig'ishtiriladi. Mobellar, gilam buyumlar changini tozalash har kuni bajariladi.Zal har oyda albatta dezinfeksiya qilinib turilishi shart.

Teatr zalini o'z vaqtida ko'zdan kechirib turish, ta'mirlash, rekonstruksiya ishlarini bajarish zarur. Shift holati har bir mavsum oldidan registratsiya qilinadi.

Teatr binosi rekonstruksiya xususiyatlari shundan iboratki, zal birlamchi qiyofasiga qaytariladi, chunki bir qator tashqi sabablar oqibatida o'zining ko'rkini yo'qotgan bo'lishi mumkin.Bino elementlari yemirilishi, texnologik jihatdan orqada kelganlik muhandislik uskunalari almashtirish zarurati, binoni qayta rejalashtirish kabi omillar rekonstruksiya qilishga ehtiyoj tug'diradi.

Universal zallarda teatr binolari bilan taqqoslanganda sahnalar va tomosha zali ko'proq sezilarli transformatsiyani - o'zgartirishni talab qiladi. Bu eng avvalo tegishli zal kompozitsion usullari va konstruksiyalarga muvofiq ta'minlanadi. Rejalashtirish informatsiyasi imkoniyatlari g'oyat katta: sahnani, tomoshabinlar o'rinlar sonini o'zgartirish, sahna va zalni navbatdagi tadbirga moslashtirish mumkin. Zal ko'rinishini qayta o'zgartirish ko'chma potoloklar - shiftlar, to'siqlar, tomoshabinlar o'rinlarini qayta jihozlash va boshqalar yordamida bajariladi.

Tarixan ilgariroq alohida tomosha ko'rsatish vazifasini bajarishga mo'ljallangan zallar - konsert, teatr, kino zallar paydo bo'ldi. Bunda tomosha funksiyasi bir xil emas, misol uchun, kichik konsert zali kamer ansambillari, qo'shiqchilar, musiqachilar, yakkaxon xonandalar konsertlariga xizmat qiladi. Katta konsert zallarida opera qo'shiqchilari, simfonik orkestrlar, ansambillar san'atlarini namoyish qiladilar. Tomosha funksiyalarining keyingi integratsiyalashuvi konsert zallarini teatr va kino zallari bilan qo'shiluvida namoyon bo'ldi, teatr zallari esa kinozallar bilan qo'shildi. Zallarni integratsiyalashning kuchayishi XX asrning 50-yillaridan boshlab ko'p maqsadli zallar barpo etishda ko'zga tashlanadi.

Ko'p maqsadli zallar tarakqiyotida ularni bir markazga to'plash evaziga investitsiyalarni jalb etib, ulardan samarali foydalanish, ob'ektlarni universallik ahamiyatini oshirishga intilmoqda. Ijtimoiy - madaniy hayot dinamizmi rang-barang tomoshalar tashkil etishni va jamoatchilikka mo'ljallangan binolar qurilishini talab qiladi. Ko'p maqsadli zallar barpo etish universal ob'ektdan tig'izroq foydalanish hisobiga joyni, maydonni tejashga olib keladi.

Zallarda tomoshabop funksiyani jamoat va sport tadbirlari bilan uyg'unlashuvi ro'y bsradi. Konsert - jamoat tipidagi singari (turli tadbirlar va konsertlar o'tkazishga mo'ljallangan), konsert-raqs, banket-konsert, tomoshabop -sport zallari vujudga keladi. Zallar sig'imi har xil va 100 dan o'nlab ming kishigacha. Odatda ko'proq universal bo'lgan zallar sig'imi kattaroq. Katta sig'im ko'pincha sport funksiyalarini bajaruvchi zallarga xosdir. «Kabuki» (Tokio, Yaponiya) milliy teatri universal zallarga misol bo'la oladi. Uning sig'imi 1746 va 630 o'ringa ega ikki zaldan iborat va har kanday tomosha qo'yilishini ta'minlaydi.

Geverxauz (Leypsig, Germaniya) dunyoda eng yaxshi konsert zallaridan hisoblanadi, sig'imi 1920 o'rin. Bino hajmi 21560 m³ ni tashkil etadi. Zal uch qavatli binoda joylashgan. Uning uzunligi 85 metr, eni 100 m, balandligi 26 m. va geksagonal planda. Binoda yana 495 tomoshabinga mo'ljallangan univrsal zal ham mavjud. Zal atrofida foye garderob va tashrif buyuruvchilar uchun tomoshaxona guruhlangan. Bino biqinida restoran bor. Moskvadagi «Rossiya» mehmonxonasi konsert zalida ham o'zgartirish variantlari ko'zda tutilgai. Zal 1971 yilda barpo etilgan. Zalda se'ezdlar, simpoziumlar, yig'ilishlar o'tkazish uchun mo'ljallangan bo'lib, unda 2512 kishi joylashadi. Konsertlar, estrada, teatrlashgan kinotomoshalarda 2224 o'rin tomoshabinlarga mo'ljallanmagan. Sirk, teatrlashtirilgan tomoshalar chog'ida 1800 tomoshabin yig'iladi. Ballar

maskaradlar, raqslar va ommaviy kechalar o'tkazish mumkin. Polni to'nkarish seksiyasi yordamida zal bal zaliga aylanadi.

Qirolicha Yelizaveta (Buyukbritaniya) kinokonsert zali 95 nafargacha musiqachisi, 50 nafargacha ko'shiqchisi bo'lgan xor va orkestr tomoshalarini ta'minlay oladi. Zalda bir vaqtning o'zida kinofilmlar namoyish qilish mumkin. Buning uchun u barcha zarur proyeksion uskunalar bilan jihozlangan. Shuningdek unda ko'pkanalli so'zlashuv qurilmasi, konferensiyalarda foydalanishi uchun mikrofon apparaturalari mavjud. I % Radio-televizion yozuvlarni tezkor uzatishni ta'minlovchi uskunalardan artistlar va tomoshabinlarga halaqit bermasdan bimalol foydalanish mumkin.

Qirolicha Yelizaveta kinokonsert zalida sahna 13 qismdan iborat. Ular tomosha zali old qismida poldan 2 m. ga ko'tarilishi mumkin. Sahnadagi hamma jihozlar avtomatik qurilma yordamida almashtirilishi va shu tariqa kamer operalari ijro etilayotganida orkestr uchun joy yaratilishi mumkin.

Universal zallarni ana shunday o'zgara olishi sahnadagi voqealar ko'rinishini maqbul darajada yaxshilaydi. Aniq tomoshani to'laqonli qabul qilish tomoshabinning sahnadan turlicha uzoqligiga bog'liq. Simfonik orkestr uchun maksimal uzoqlik mezonlari estrada konsertlariga qaraganda 2,2 marta, xordan 1,9 marta yuqoriroq. Orkestr va ijrochilar uchun akustika ishlab chiqish, fizik o'zgarishlar hisobga olingan holda yaratiladi: orkestr kattaligi, uning joylashuvi, asboblarning jarangining yo'nalishi. Zallar akustik xususiyatlarini yaxshilash uchun dizaynni o'zgartirishdan (loja shiftlari, panel qoplamlari) va maxsus elektroakustika texnikalardan foydalaniladi. Zallar qurilishida harajatlarning 10 % ga yaqini ventilyatsiya texnikalariga mo'ljallangan.

Ventilyatsiya uskunalarining quyidagi turlari farqlanadi: tashqi havoni tayyorlash, konditsiyalash, sovutish, havoni isitish, umumiy almashtiruvchi va chiqarib yuboruvchi ventilyatsiya, yong'in ro'y berganda tutunli gazni so'rish, taftni qaytarish uchun markazlangan ventilyatsiya tizimlari mavjud. Tinglovchilar uchun havo oqimini o'rindiqlar suyanchiklari orqali o'tkazish bir vaqtdagi harajatlarni 25-30 % ga, ekspluatatsion harajatlarni - 40 % ga tejashga olib keladi va zalda havoni bir me'yorda taqsimlanishini ta'minlaydi.

Ko'p maqsadli zallar taraqqiyoti asosiy tendensiyalariga kiradi: tomoshabop markazlar shakllanishi, mo'ljallangani bo'yicha turli xillarda iborat zallar, ko'p maqsadli zallarni dam olish profilidagi muassasalar bilan qo'shilishi, universal zallar bazasida nufuzli tadbirlar o'tkaziladigan markazlar shakllanishi, ko'p maqsadli zallarni universallashtirishni takomillashtirish rejabiy yechimlari.

Klub o'z a'zolari ijtimoiy faolligini rivojlantirish, ijodiy izlanishlarini ruyobga chiqishiga ko'maklashish, madaniyat va bilim darajasini ko'tarish maqsadida tashkil qilinadi. Klubga tashrif buyuruvchilar birgalikda dam oladilar, ko'ngil

ochadilar. Klub hamjamiyati uchun tashabbuskorlik, havaskorlik, jamoatchilik fikri va ongliligiga xosdir.

Klubda turli maqsadli, intizomli, irodali, qat'iyatli va boshlagan ishni oxiriga yetkazish kabi belgilarga qarab, shaxslararo aloqalar o'rnatiladi va rivojlanadi. Muloqat chog'ida odamlarda ijtimoiy faollik namoyon bo'ladi. Klub bo'sh vaqtni mazmunli o'tkazish markazi bo'lib maydonga chiqadi. Klub rahbarlar va mutaxassislar tomonidan boshqariladi. Xodim pedagogik bilimlarni egallagan bo'ladi, turli san'at turlariga mo'ljallanadi.

O'z vazifasini bajarish jarayonida xodim bo'sh vaqtni o'tkazishni tashkil etish usullari va nazariyasiga amal qiladi, odamlarni o'zaro hamkorligini tashkil qilish usullari va yo'llaridan faoliyatida izchil foydalanadi. Hissiy axborot berishning xilma-xil vositalari (jonli nutq, matnlar, ko'rgazmali vositalar, turli -tuman san'at turlari) qo'llaniladi.

Klub faoliyati hamisha ko'p funksiyali harakterga ega. Kompleks va ixtisoslashgan klublarga ajratiladi. Kompleks klublar keng qiziqish doirasiga ega odamlarning muloqatlarini tashkil qilish uchun mo'ljallangan. Bunday klublarning madaniy oqartuv faoliyati ijodkorlikni rivojlantirish, madaniy dam olishni ta'minlash, ko'ngil yozishga qaratiladi, bunda tashrif buyuruvchilarning qiziqishlari bir xil emasligi hisobga olinishi zarur.

Ixtisoslashgan klublar qiziqishlari aralash, nisbatan tarqoq tashrif buyuruvchilar kontingentiga mo'ljallangan. Ular bir kasbdagi odamlar, har xil yoshdagi ijtimoiy guruhlar va boshqalar bo'lishi mumkin. Klubning vazifalaridan birining kuchaytirish chog'ida madaniy-oqartuv, dam olish, muloqat, yoshlar, ekologik, fizkultura-sog'lomlashtirish, texnik ijodkorlik va boshqa ixtisoslashuvlar harakterlidir. Ayrim hollarda klub faoliyati maishiy xizmat ko'rsatishni tashkil etish bilan qo'shib olib borilishi mumkin.

Klub inshooti bo'sh vaqt faoliyatining turli xillarini amalga oshirishga mo'ljallangan bo'lishi lozim. Klub binosi tipik tarkibi tomosha kompleksi, namoyish va klub komplekslari, ma'muriy xo'jalik va texnik binolarni o'z ichiga oladi.

Tomosha kompleksi binolariga vestibul, foye, sanitar uzellari kiradi. Namoyish kompleksi tomosha zali (zallari) sahna (yoki estrada) bilan bir butunlikni tashkil etadi, kino ko'rsatish yoki konsertga xizmat ko'rsatish binosiga ega. Binoning klub kompleksi leksiya-axborot ishlari, studiya va to'garaklar, dam olish, ko'ngil ochish, muloqat uchun binolarni hosil qiladi.

Klubning tomosha zali ko'p maqsadli foydalanish uchun mo'ljallangan. U tez va oson o'zgartirilishi kerak. Bino poli bir satxda tekis bo'lishi zarur. Mebellar mobil yoki statsionar bo'lishi ko'zda tutilishi, lekin yengilgina ko'chirish mumkin bo'lmog'i lozim. Zalni tabiiy yoritilishi maqsadga muvofiq.

Klub ichki kengligi muloqat uchun qulay, ixcham va shinam bo'lishi zarur. Individuallashtirilgan interer klubda alohida xushkayfiyat bag'ishlovchi muhitni yaratishga qaratilgan.

Klubdagi binolarda integrallashgan foydalanishga ularning o'rmini bosadigan binolar va maydonlar hisobiga erishiladi (ko'ngil ochish, o'yin, oqartuv va boshqalar xonalari). Hatto har bir faoliyat turi uchun alohida material - texnika bazasi yaratish zarur bo'lsa ham ularning binolari to'liq foydalanishi kerak. Shuningdek bir maqsadga mo'ljallangan aralash binolarni birlashtirish va ulardan boshqa faoliyat turi uchun (masalan, klubning ikki binosini birlashtirib teatr tomoshaxonasiga aylantirish) foydalanish mumkin.

Klublarning komplekslik darajasi turlicha va amalga oshirilayotgan faoliyat turlarini integratsiyalash darajasiga, bino maydoni, egiluvchanlik darajasi va ulardan foydalanishni ko'p funksiyaligiga bog'liq.

Klublar faoliyatini tahlil qilish chog'ida tashrif buyuruvchilar soni, qiziqishlari bo'yicha tarkibi va guruhlar soni, dam olish va bo'sh vaqt muassasalari bilan bog'liqlik darajasi, tashrif buyuruvchilar uchrashuv joyi va vaqtlari, klub kengligi o'rganiladi. Tashrif buyuruvchilarning ijtimoiy-demografik tarkibi o'zida oilaviy ahvoli, yoshiga qarab shaxslarning taqsimlanishini mujassamlashtirgan, guruhlar o'zlarining qimmatli mo'ljallariga xulq-atvor modeliga ega. Umumiy qimmatli mo'ljallar, qiziqishlar, sevimli mashg'ulotlar, simpatiya klubda tashrif buyuruvchilarning ijtimoiy-psixologik tizimi mavjudligi haqida gapirishga imkon beradi. Klubga tashrif buyuruvchilarning turli xil ijtimoiy munosabatlari ularning boshqa tizimlari ham borligini anglatishi mumkin. Klub faoliyati qator belgilariga qarab harakterlanadi, turli aspektlarda ko'rib chiqilishi mumkin. Ularga ko'ra, klub harakati hayotchanlik siklining ko'pchilik guruhlar ko'rsatkichlarini shakllantirish mumkin. Masalan, klub tashkil etish eskirgan g'oyasini bartaraf etishda o'tkaziladigan tadbirlarga kelish, aloqa chastotasi kamayadi. Klub ishlashini to'xtatadi. Klub harakati tashkilotchilarini nafaqat harakatlantiruvchi g'oyalar tugagani masalalari, balki eskirgan harakatni yangisiga almashtirish fikri ham tashvishlantirish kerak. Klub harakati taraqqiyoti sikllik harakteri qayta aloqa yordamida qo'llab-kuvvatlanadi: klub ishlab turishi yangi bilimlar tug'diradi va eskirgan g'oyalarni bartaraf etish uchun g'oyalarni o'zgartirish imkonini beradi. Mavjud klub binosi masshtabida faoliyatini oqilona almashtirishni tashkil etish klub ishlari samaradorligining o'sishiga olib keladi.

Klub harakati taraqqiyotida hamma bosqichlar uchun ham maxsus binolar ko'zda tutilishi kerak. Klub harakati taraqqiyoti har bir bosqichini tashkil etish, boshqaruv metodlarining alohida prinsiplarini talab qiladi.

Inson hissiyotlarini qo'zg'ash, xush xulq fazilatlarini erkin namoyon etish, asabiy holatlarni bartaraf qilish uchun **diskotekalar** cheklanmagan imkoniyatlarga ega. Diskoteka uchun musiqiy repertuar mavzu prinsipi bo'yicha tanlab olinadi.

Diskotekalar muhim xususiyaglari shundaki, alohida oayram kayfiyatini vujudga keltiradi, o'yin vaziyati va boshqariladigan maxsus tovush muhitida ko'ngil ochish kayfiyatini yaratadi. Erkin vaziyatda yoshlar muloqati bo'ladi. Dam olish shakli sifatida diskotekalar estetik tarbiya masalalarini hal etadi, chunki yoshlar ko'ngil ochish bilan nufuzli va bosqichma-bosqich shaklda madaniyatga o'rganib boradilar. Diskotekalarda yoshlarni noformal muloqatga intilishlari to'la amalga oshadi. Ularning zamonaviy ommaviy qo'shiqlarga qiziqishlari kengayadi.

Diskotekani o'tkazish jiddiy tayyorgarlik ishlaridan boshlanadi. Musiqa muharriri oldindan nomlari ko'rsatilgan asarlar katologini ovoz jo'rligidagi raqslar bilan bilan to'ldiradi. Yozuv manbai, ohangdorlik, ijro mahorati, ularning harakterlarini bir-biriga uyg'unlashtiradi.

Diskoteka dasturi g'oyasini birlashtiruvchi ssenariy ishlab chiqiladi. Ssenariyga muvofiq zarur musiqa asarlari va ovoz effekti tanlab olinadi. Musiqa muharriri bunda asosiy diqqat - e'tiborni dasturni yoshlar qabul qilishi xususiyatlariga qaratadi.

Rassom zalni badiiy bezash-jihozlash bilan shug'ullanadi. Rassomning ishlashi binoni yangi dasturga tayyorlash uchun zarur paytda tez o'zgartirish, qayta jihozlash imkonini beradigan oddiy materiallar va uskunalaridan foydalanishdir. Bino intereri o'zining manzarasi bilan dastur harakteriga mos kelishi kerak. Rassom suratkash bilan hamkorlik qiladi. Maxsus texnik vositalardan foydalanish diskoteka dasturini tomoshabopligini yaxshilaydi. Dastur tayyorlashni chiroq operatori, musiqa muharriri, ovoz rejissiyori yakunlaydi. Ichkari ya'ni zalning yoritilishini ta'minlash chog'ida bir necha maqsadlar ko'zda tutiladi.

Birinchidan, bino va diskoteka zonasi birligini ta'kidlash muhim, boshqa tomondan - uni funksional zonaga - raqs, sahna, dam olish uchun keng bo'lishini e'tiborga olish lozim. Ana shu motivlar bo'yicha butun binoni yoppasiga yeritish va raqslar uchun yorqin yoritilgan kenglik hosil qilish ko'p tarqalgan.

Ikkinchidan, chiroq nurlari oqimining turli ko'rinishda tarqalishi va taqsimlanishi yordamida musiqa asarini ishtirokchilarga singishi ta'siri oshiriladi. Chiroq dinamikasi musiqa ohanglariga hamohang bo'lishi lozim. Chiroqlarni o'chirib-yoqish yo'li bilan zalda xilma-xil jozibali ko'rinish hosil qilinadi. Shuningdek nur taratuvchi maxsus konstruksiyali jihozlar ham qo'llaniladi.

Diskoteka ovoz dasturiga musiqali asarlar va (yoki) ulardan parchalar, tabiiy shovqin, maxsus ovoz effektlari (shovqin jo'rligi), boshlovchi matnlarn kiradi. Dasturning musiqaviy ketma-ketligini musiqa muharriri ta'minlaydi. U bir musiqa parchasidan ikkinchisiga o'tish, zarurat tug'ilganda musiqa asarini yangrashi vaqtini o'zgartirishni ko'zda tutadi.

Ovoz rejissiyori musiqaviy parchalarni birlashtirish chog'ida signallarni aralashishi, ularning manzaraligini ta'minlaydi.

Xulosa

Asrimizda asab tizimi kasalliklari gipodinamiya havfi borgan sari oshmoqda. Insonda asab tarangligining oldini olish, ortiqcha energiya zo'riqishidan xolos etish sayr-tomosha - ko'ngil ochishning boshqa faoliyatlarida ham keng foydalanishni taqozo etadi. Kundalik hayot charchoqlaridan holi bo'lish, insonni nafas rostdlashini ta'minlash sayr-tomosha industriyasining muhim qimmatli yo'nalishlaridan hisoblanadi. Ommaviy va individual tartibdagi sayr-tomoshalarni farqlash maqsadga muvofiq. Sayr-tomosha, ko'ngilxushlik maxsus tashkil etilishi yoki stixiyali ravishda paydo bo'lishi mumkin. Taklif etilayotgan sayr-tomosha doirasida, uning progressivligini tahlil qilish ma'quldir. Sayr-tomosha ro'yxatini tuzishdan turli ko'ngilxushlik ahamiyatini taqqoslashga o'tish kerak, so'ngra alohida sayr-tomoshalar shaxs rivojlanishiga qo'shadigan hissasiga qarab, baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Turizm asoslari. O'quv - uslubiy qo'llanma, Urganch Davlat Universiteti
2. Turizm infratuzilmasi. O'quv uslubiy majmua, M.Gulmanov, Urganch, 2013
3. Turizmni rejalashtirish. A.A.Eshtayev, I.A. Axmedov, M.T.Aliyeva, Toshkent, 2007
4. www.arxiv.uz
5. www.referat.uz
6. www.referat.arxiv.uz